

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Лора Илиева Спиридонова,

ОТНОСНО: защита на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в област на висше образование:

1. Педагогически науки. Професионално направление: 1.2. Педагогика
(Предучилищна педагогика – Интеркултурно възпитание)

Факултет по науки за образованието и изкуствата

катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

Автор: Поликсени Бугиукли

Тема: **„УЧЕБНОТО ПРОСТРАНСТВО КАТО ФАКТОР ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО И КОМУНИКАЦИЯТА МЕЖДУ ДЕЦАТА В МУЛТИКУЛТУРНАТА КЛАСНА СТАЯ“**

Научен ръководител: проф. д-р Екатерина Софрониева

Общо биографично представяне на кандидата

Поликсени Бугиукли успешно завършва три магистърски програми, всяка от които е пряко или косвено обвързана с докторската програма, към която разработва настоящия дисертационен труд – по „Специално образование“ (2013 г.), „Учене през целия живот и образование за възрастни“ (2013 г.) и „Интеркултурно образование“ (2011 г.).

Докторантката успешно интегрира придобитите квалификации в работата си като учител по посока на основните отговорности, свързани с нея, а именно осигуряване на индивидуализирана подкрепа на деца със специални образователни потребности и създаване на индивидуализирани образователни програми за подобряване на академичните постижения на учениците, както и сътрудничество с родители, учители и други специалисти за осигуряване на холистичното развитие на децата.

Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба, автореферат и публикации

Представената справка показва достатъчен брой публикации, които са по темата на дисертацията. Авторефератът следва структурата и съдържанието на дисертационния труд. Процедурата съответства на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р

България и на Закона за научните степени и звания, както и на Правилниците за тяхното прилагане. В труда няма плагиатство, налице е оригиналност на дисертацията, няма нарушаване на авторски права и права на интелектуалната собственост.

Актуалност на темата

Докторантката фокусира своето изследване върху значима и актуална тема в съвременното предучилищно образование. Значението на образователното пространство като „трети учител”, наред с педагозите и родителите, е концепция, широко застъпена в алтернативните педагогически подходи - Монтесори, Реджо Емилия и др., която намира проекции в теорията и практиката на съвременното предучилищно образование. Обосноваването на значението на материалното пространство в мултикултурни детски групи е перспектива в научните търсения на докторантката с безспорна значимост и в интеркултурното образование. Процесите на трансформация на подготвеното от учителя образователно пространство в значима среда за всяко дете, на основата на усещането му за принадлежност и сигурност в него, имат значими теоретични и практически измерения в интеркултурното образование в предучилищна възраст.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 242 страници, от които 28 страници са библиография и 21 страници - приложения. Текстът съдържа 57 таблици и 51 фигури. Библиографията включва 454 заглавия на английски и гръцки език.

В първа глава докторантката извежда значението на учебното пространство за качеството на образователния процес. Направен е теоретичен анализ на концепции, според които материалните аспекти на пространството оказват директно влияние върху социалното взаимодействие между децата в него, т.е. те са видими в социалните отношения, които се разгръщат в неговата рамка, което се отразява и върху познавателните постижения на децата. Друга основна гледна точка, застъпена в дисертацията, е тази за незавършеността на учебното пространство, което се възприема по-скоро като процес на постоянна трансформация и реконструкция. Това води до извеждане на две негови съществени характеристики, а именно отвореността и гъвкавостта като основни предпоставки за формиране на иновативното и креативното мислене на децата. Анализът продължава със систематизирани теории, насочващи към осмисляне на връзката между учебното пространство и виртуалната образователна среда като негов аспект. Специално внимание е

обърнато на необходимостта от обособяване на специализирани зони/центрове, чието местоположение се проектира при отчитане на тяхната специфика, което е в подкрепа на формирането на социалните умения на децата и на чувството им за общност. Докторантката застъпва тезата, че материалното пространство влияе върху поведението на учителя и на децата, като основни предпоставки за пълноценно взаимодействие между тях са добрата организация, удобството и богатите възможности, които то предоставя за когнитивно, емоционално, социално и физическо развитие на децата. Изведени са и конкретни изисквания за оформяне на учебното пространство като мултифункционалност на зоните, безопасност и др.

От тази по-обща основа докторантката насочва анализа към специфичните характеристики на ефективното предучилищно образователно пространство, което е резултат от съвместна работа между педагози и архитекти по посока на създаване на стимулираща за децата среда, съобразена с техните възрастови и индивидуални особености. Систематизираните основни изисквания за неговия дизайн са свързани със създаване на положителни емоции, подкрепа на активното учене и признаване на ценността на всяко дете в групата. Докторантката извежда основни индикатори за ефективно образователно пространство в предучилищна възраст, а именно ангажираност на децата, концентрация на вниманието им, фокус върху смислени за тях познавателни преживявания, по-високи постижения, мотивираност и прояви на критично мислене, като го разглежда като важен фактор за благополучието на детето. Дизайнът на материалното пространство в предучилищните образователни институции, разбирано в дисертацията като съвкупност от интериор, екстериор и образователни материали, се аргументира като креативен процес, който има социални, културни и политически измерения, в основата на които трябва да бъдат поставени потребностите на децата и тяхната насоченост към откривателство и експериментиране. Естетическото оформление, разположението на мебелите, както и оптималното използване на стените като пространство за визуално представяне на значима за децата информация, са изведени като други основни характеристики на дизайна. Всичко това е подчинено на идеята за осигуряване на баланс между структура и свобода в класната стая. Други основни акценти са отваряне на учебното пространство към общността извън образователната институция, осигуряване на възможности за съвместни игри и работа в екипи, както и за индивидуални активности в зависимост от насочеността на децата.

Организирането на подобно образователно пространство, според докторантката, изисква променена роля на учителя в съвременното предучилищно образование. Застъпена е гледната точка, че материалното пространство оказва влияние върху педагогическото взаимодействие, като основни предпоставки за ефективността му са детето да бъде поставено в неговия център и да осигурява възможности за сътрудничество и учене чрез опит.

Във **втора глава** е характеризирана спецификата на интеркултурното образование в предучилищна възраст. Разгледани и систематизирани са концепции и изследвания, свързани с негови основни понятия – различия, стереотипи и предразсъдъци, през призмата на характерните възрастово обособени специфики, а също е обоснована и значимостта на интеркултурния подход в чуждоезиковото обучение в тази възраст. Изведени са основни предпоставки за формиране и развитие на интеркултурната компетентност на децата в предучилищна възраст, между които организация на класната стая, подходящи помагала и материали, игри на чужди езици, музика, приказки и истории, в които е застъпено културно многообразие. Подчертано е значението на признаването на културната идентичност на децата в групата, както и на формирането на екипи от деца с различен културен произход. Теоретичният анализ в тази глава продължава с характеристика на методите на педагогическо взаимодействие в мултикултурна образователна среда, осигуряващи признание на културата на всяко дете, отношение на приемане на културните различия като обогатяване, саморефлексия на собствения културен произход, толерантност и уважение към ценностите и поведението на децата от други култури. Втора глава включва и теоретичен анализ на концепции за интеркултурната комуникация в мултикултурното образователно пространство, в който фокусът е поставен върху интеркултурната чувствителност като аспект на интеркултурната компетентност и върху образователното пространство като среда за нейното приложение.

В **трета глава** са систематизирани концепции за комуникацията и взаимодействието и техните проекции в образованието, които задълбочават теоретичния анализ, направен в първа и втора глава. Изведена е тяхната специфика в предучилищна възраст по отношение на реализирането им в два плана: дете – учител и дете – дете. Очертани са предпоставки за оптимално разгръщане на тези процеси в практиката на интеркултурното предучилищно образование, сред които съществена роля е отредена на играта.

В *четвърта глава* е представена методологията на изследването. Целта е ясно формулирана, като могат да се обособят няколко нейни направления:

1. Изследване и идентифициране на връзката между учебното пространство и взаимодействието и комуникацията в практиката на предучилищното образование.
2. Проучване на възгледите на учителите относно значимостта на учебната среда.
3. Проучване на моделите на учебно пространство в предучилищното образование в Гърция и на тяхното влияние върху взаимодействието и комуникацията.
4. Проектиране и апробиране на учебни пространства, които развиват и подкрепят взаимодействието и комуникацията между децата в мултикултурни предучилищни класни стаи.

Поставени са два основни изследователски въпроса, свързани с връзката между учебното пространство и комуникацията и взаимодействието в мултикултурната образователна среда в Гърция от една страна, и с мнението на учителите относно значимостта на учебното пространство, както и с начините, по които те го използват в практиката си, от друга страна.

Формулирани са две хипотези. Според първата целенасочено организираното учебно пространство влияе положително върху интеркултурното взаимодействие и комуникация в практиката на предучилищното образование. Втората хипотеза предполага осъзнаване от страна на учителите на значимостта на учебното пространство.

Изследването е проведено с 109 деца на 5 – 6-годишна възраст в пет мултикултурни класни стаи, както и с 47 учители.

Основните изследователски методи са анкета и неучастващо наблюдение по предварително изготвен протокол с изведени показатели за наблюдение преди и след провеждане на експеримента.

Експериментът включва интегриране на авторски модели на учебно пространство в мултикултурни образователни институции в Гърция, в които са включени културни артефакти, както и други елементи, изведени в теоретичната част на дисертацията като значими, и наблюдение на проявите на комуникация и взаимодействие между децата в рамките на три седмици преди и три седмици след провеждането му.

В *пета глава* са представени резултатите от проведения експеримент, които потвърждават положителното влияние на авторските модели за организация на учебното

пространство в мултикултурна среда. Получените резултати са обработени с SPSS 26 и е направен техен количествен и качествен анализ.

Резултатите от анкетата с учителите са детайлно анализирани по следните критерии с изведени към тях показатели: 1. демографски характеристики; 2. използване на пространството; 3. удобство; 4. организация на пространството; 5. емоционална и физическа безопасност и благополучие; 6. технологична осигуреност; 7. цялостна удовлетвореност от пространството.

Изводите отразяват постиженията на дипломната работа и са обособени в отделна, *шеста глава*. Те са подкрепени с резултати от анкетата с учителите по изведените показатели.

Приемам формулираните **приноси** като постигнати с фокус върху:

- анализирането и систематизирането на концепции и изследвания и извеждането на връзка между качеството на образователното пространство в предучилищна възраст и взаимодействието в мултикултурна среда, което подчертава неговата значимост в теоретико-концептуален план;
- разработването и апробирането на ефективни модели на мултикултурно образователно пространство в предучилищна възраст в научно-експериментален и приложен план;
- разработването на система от изследователски инструменти, интегрираща анкета и наблюдение, в експериментално-емпиричен план.

В заключение, давам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на дисертационния труд и предлагам с убеденост на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика – Интеркултурно възпитание) на Поликсени Бугиукли.

23.11.2024
София

Рецензент:
/доц. д-р Лора Спиридонова/